

JOSEPH E. STIGLITZ

# Büyüme İçin Sola Dönün

Ekonomik çöküntünün sebebi bankacıların aşırı tamahı ya da menkul kıymet piyasalarının ve değerlendirme kuruluşlarının riskleri yanlış yorumlaması olsa bile, bir ülke zor günler geçirirken hiçbir hükümet boş boş oturamaz. Eğer ekonominin hastane faturasını hükümetler ödeyecekse, tedavi gerekmeyecek şekilde hareket etmeye dikkat etmelidir.

**H**em sol, hem de sağ ekonomik büyüme taraftarı olduğunu söylüyor. Peki, o zaman bu ikisi arasında tercih yapmaya çalışan seçmenler meseleye, yönetim ekibi alternatifleri arasında seçim yapmak gibi mi bakmalı?

Keşke her şey bu kadar kolay olsaydı! Sorunun bir kısmı şansa bağlı. Amerikan ekonomisi 1990'larda, tümü de enflasyonu düşüren ve büyümeyi hızlandıran faktörler olan düşük enerji fiyatları, hızlı yenilikler ve kaliteli malları düşük fiyatlarla sunan Çin ile kutsanmıştı.

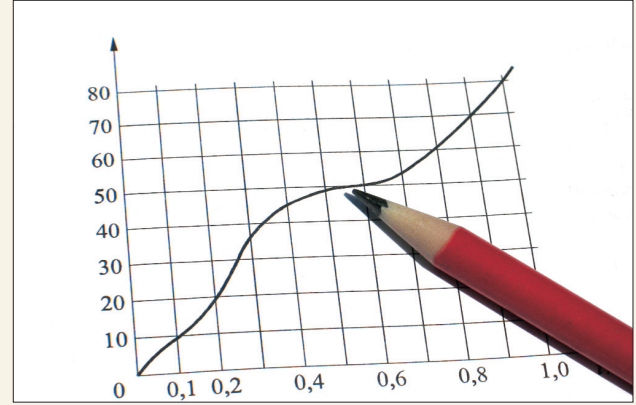
Başkan Clinton ve ABD Merkez Bankası'nın o tarihteki Başkanı Alan Greenspan'ın bunda fazla rolü yok, ama kötü politikalarla her şey daha da berbat olabilirdi tabii. Tersine, bugün karşılaşılan sorunlar; yüksek enerji ve gıda fiyatları ve yıkılan bir finans sistemi, büyük oranda kötü politikaların bir sonucudur.

## EKONOMİYE BAKIŞTA SAĞ VE SOL ARASINDAKİ FARKLAR

Aslında büyüme stratejileri arasında büyük farklar var ve bu da farklı sonuçlar alınmasına neden olmakta. İlk farklılık büyümenin nasıl algılandığı ile ilgili. Büyüme sadece GSMH'nin artması değildir. Sürdürülebilir olmalı; çevrenin bozulma-



Bilgi ekonomisi alanındaki çalışması için 2001 yılında Nobel ödülü kazanan Joseph Stiglitz Başkan Clinton'ın Ekonomi Danışmanları Konseyinde Başkanlık yaptı ve Columbia Üniversitesinde Ekonomi Profesörüdür. Linda Bilmes ile beraber Üç Trilyon Dolarlık Savaş: Irak'taki Çatışmanın Gerçek Maliyeti adlı eseri yazmıştır.



sına, borçla finanse edilen tüketim çılgınlığına ya da kıt doğal kaynakların kullanılmasına yol açan ve gelirlerle tekrar yatırım yapılmayan büyüme sürdürülebilir olmaz.

Büyüme de kapsamlı olmalı; en azından vatandaşların büyük bölümü bundan faydalanmalı. Damlama ekonomisi işe yaramaz, GSMH'nin artması birçok vatandaşı daha da kötü duruma sokabilir. Amerika'nın yakın zamandaki büyümesi ne ekonomik olarak sürdürülebilir ne de kapsamlıydı. Birçok Amerikalı bugün yedi yıl önce olduğundan daha kötü durumdadır, ama eşitsizlik ve büyüme arasında bir ödünleşme olması gerekmez. Hükümetler kapsamlılığı artırarak büyümeyi hızlandırabilir. Bir ülkenin en değerli kaynağı insanlarıdır. Bu nedenle herkesin kendi potansiyelini ortaya koymasını sağlamak çok önemli ve bu da herkese eğitim imkânı verilmesini gerektirir.

Modern ekonomi risk almaya da gerektirir. İyi bir güvenlik ağı olursa bireyler risk almaya daha da istekli olur. Aksi halde vatandaşlar yabancı rakiplerden korunma talebinde bulunabilir. Sosyal koruma, yerli sanayiye koruma politikasından daha verimlidir.

Sosyal yardımlaşmayı teşvik etmenin başka

maliyetleri de olabilir ve mülkü korumak ve suçluları hapsedmek için gereken sosyal ve özel harcamalar da bunların başında gelir. Birkaç yıl içinde Amerika'da güvenlik işinde çalışan insan sayısının, eğitimde yer alanlardan daha fazla olacağı tahmin edilmektedir. Hapiste geçirilen bir yılın maliyeti, Harvard'da geçirilen bir yılıkinden yüksektir. İki milyon Amerikalıyı hapsedme maliyeti (Dünyanın en yüksek kişi başı oranlarından biri) GSMH'den düşülmelidir, ancak GSMH'ye eklenmekte.

### EKONOMİDE PAZARLARIN OYNADI ROL

Sol ve sağ arasındaki ikinci en büyük fark da kalkınmanın teşvik edilmesinde devletin rolü. Sol kanat, hükümetin altyapı ve eğitim temin etmede, teknolojiyi geliştirmede ve hatta girişimci olarak hareket etmede çok önemli rol oynadığını düşünür. İnternetin ve modern biyo-teknoloji devrimlerinin temellerini hükümet atmıştır. On dokuzuncu yüzyılda, Amerika'nın devlet destekli üniversitelerinde yapılan araştırmalar zirai devrimin temelini oluşturdu. Hükümet daha sonra bu gelişmeleri milyonlarca Amerikalı çiftçiye götürdü. Küçük işletme kredileri sadece yeni işyerlerinin kurulmasında değil, yeni endüstrilerin doğmasında da esas olmuştur.

Son fark kulağa biraz garip gelebilir. Sol kanat artık pazarları ve bunların ekonomide oynayabileceği ve oynaması gereken rolü bilmekte. Sağ kanat ise özellikle Amerika'da bunu bilmez. Bush-Cheney yönetimi ile simgelenen Yeni Sağ ise kılık değiştirmiş eski korporatizmden başka bir şey değildir.

Bunlar özgürlükçü değil. Bunlar geniş icra yetkisi olan, ama bu yetkinin pazar ilkelerine pek dikkat etmeksizin yerleşik menfaatlerin savunmasında kullanıldığı güçlü bir devlete inanıyor. Bunun çok örneği var. Örnekler arasında geniş kurumsal çiftliklere bağlı yan kuruluşlar, çelik endüstrisini koruma amaçlı tarifeler ve son olarak da Bear Stearns, Fannie Mae ve Freddie Mac'in mega yedek sistemleri sayılabilir. Ayrıca söylenenler ile yapılanlar arasındaki farkın uzun bir geçmişi var. Yerli sanayiye koruma politikası Japon arabalarına sözde gönüllü ihracat kısıtlamaları getirilmesini içeren yöntemler Reagan zamanında gelişti.

Tersine, yeni sol pazarların işe yaramasını sağlamaya çalışıyor. Serbest kalan pazarlar kendi başlarına iyi işlemiyor, mevcut finansal çöküş de bu sonucu pekiştiriyor. Pazar savunucuları bazen bunların felaket biçimde başarısız olduğunu kabul ediyor, ama pazarların "kendini düzelttiğini" iddia ediyor. Büyük Çöküş sırasında, benzer iddialar ortaya atıldı. Hükümetin bir şey yapmasına gerek yok, çünkü pazarlar ekonomiyi uzun vadede tam istihdam durumuna getirebilir görüşü savunuldu.

Ama John Maynard Keynes'in ünlü sözü gibi, uzun vadede hepimiz ölmüş olacağız.

### PAZARLARIN SINIRLARI İYİ BİLİNME Lİ

Pazarlar geçerli süre içinde kendini düzeltmez. Çöküntünün sebebi bankacıların aşırı tahahı ya da menkul kıymet piyasalarının ve değerlendirme kuruluşlarının riskleri yanlış yorumlaması olsa bile, bir ülke zor günler geçirirken hiçbir hükümet boş boş oturamaz. Eğer ekonominin hastane faturasını hükümetler ödeyecekse, tedavi gerekmeyecek şekilde hareket etmeye dikkat etmelidirler. Sağın serbestleştirme mantrası\* tek kelime ile yanlış ve şimdi bunun bedeli ödeniyor. Ve bu bedel de verim kaybı bakımından yüksek olacak, hatta belki de sadece ABD'de 1,5 trilyon dolardan fazla olacak.

Sağ kanat kendi entelektüel soyunun Adam Smith'e dayandığını söylemektedir, ama Smith pazarların gücünü kabul ederken sınırlarını da bilmekteydi. Onun zamanında bile, işletmeler yenilikçi ürünleri daha verimli biçimde üretmek yerine fiyatları yükseltme planları yaparak daha kolay kâr elde edeceklerini biliyordu. Katı anti-tröst yasalarına ihtiyaç var.

Bir kanada hizmet etmek kolaydır. Şu an için herkes iyi hissedebilir. Sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek ise çok daha zordur. Bugün sağ kanadın tersine, sol kanadın hem daha fazla büyüme teklif eden, hem de sosyal adalet vadeden tutarlı bir gündemi var. Seçmenlerin işi kolay olmalı.

● Dua sırasında defalarca tekrarlanan söz veya ses (Sanskritçe).



**Bir kanada hizmet etmek kolaydır. Şu an için herkes iyi hissedebilir. Sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek ise çok daha zordur. Bugün sağ kanadın tersine, sol kanadın hem daha fazla büyüme teklif eden, hem de sosyal adalet vadeden tutarlı bir gündemi var. Seçmenlerin işi kolay olmalı.**